

УДК 811.111'373.43

П 32

Олена ПІКУШ

ФОНОЛОГІЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СПЕЦИФІКА ЇХ УТВОРЕННЯ

У статті йдеться про неологізми англійської мови; простежено та проаналізовано класифікації неологізмів за способом творення; уточнено поняття “фонологічний неологізм”; виявлено продуктивність утворення нових слів згідно з фонологічним способом.

Ключові слова: неологія, фонологічні неологізми, лексична одиниця, імітація звуків.

Постановка проблеми. Розвиток мови значною мірою зумовлений розвитком її словотвірної системи – формуванням нових словотвірних моделей слів, видозміною наявних, підвищенням чи зниженням їхньої продуктивності тощо, оскільки “словотвірні моделі ... слугують зручною схемою позначення матеріальної оболонки нових структурних типів знань” [1, 17]. Потік нових слів і необхідність їх опису привели до створення особливої галузі лексикології – неології, завданням якої є не лише зареєструвати мовні явища, але й пояснити, чому їх реалізовано саме так, а не інакше. Сьогодні англійська мова, як і всяка інша, переживає “неологічний бум”, зумовлений причинами екстралінгвістичного та власне лінгвістичного характеру. Процес збагачення мови за рахунок раніше невідомих одиниць відбувається постійно. Це має наслідком оновлення мови у відповідності до потреб людини та змін, що відбуваються у світі, адже мова залежить від середовища, в якому побутує, як і від власного внутрішнього

механізму й устрою [10, 198]. Суспільство соціально, технологічно змінюється досить швидко, тож членам мовної спільноти вкрай важливо створити нові категорії на позначення нових реалій задля успішної реалізації себе в ньому. Систематизація продуктивних способів утворення нових одиниць словника, вияв найвищої активності відповідних їх типів, спостереження за тенденціями втрати продуктивності – усі ці процеси належать до групи лінгвістичних [6, 291]. Здебільшого вони взаємопов'язані, оскільки не завжди можливо якимось одним із них пояснити зміни, що відбуваються в мові.

Галузь неології англійської мови досліджувало багато вчених, вони зібрали й систематизували значний фактичний матеріал, однак у словотвірній її ділянці ще чимало невивчених проблем, одна з яких – особливості утворення фонологічних неологізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема неологізмів є предметом постійного зацікавлення з боку дослідників англійської філології – А.К. Баш, В.А. Березинський, О.Л. Боярська, В.Г. Гак, С.М. Єнікеєва, Ю.О. Жлуктенко, В.І. Заботкіна, Ю.А. Зацний, О.Л. Клименко, Н.З. Котелова, Я. Левченко, Л.Ф. Омельченко, А.В. Ребрій, О.О. Селіванова, Л. Бауер, Дж. Грін, Дж. Ейто, Дж. Кенон, Р. Фішер. У своїх розвідках вони аналізують причини з'яви нових одиниць словника, описують шляхи їх постання, пропонують власні класифікаційні схеми неологізмів – слів чи сполук, використаних мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття чи набуття одиницями мови нових значень, що усвідомлюються як такі носіями мови [11, 43], виокремлюючи, серед іншого, і фонологічний їх різновид. Однією з найцікавіших у цьому плані є праця Н.Н. Корольової [14]. У ній дослідниця доходить висновку, що поповнення словникового запасу сучасної англійської мови відбувається за рахунок кількісних та якісних змін, зумовлених різними процесами: словотворенням, фразеологізацією, динамікою семантичної структури слова, запозиченнями, новими тенденціями в граматиці і фонетиці, та виділяє чотири типи неологізмів, серед яких і фонологічні (0,8% від усіх нових слів) [8, 4]. Наголосивши на незначній їх чисельності в порівнянні з іншими типами неологізмів, авторка, попри те, зауважує,

що їхнє постання і функціонування в англійській мові є явищем багатоаспектним, яке потребує глибокого й всебічного вивчення.

Мета статті – дослідити особливості утворення фонологічних неологізмів в англійській мові, виявити місце цих одиниць у класифікаційній схемі лексикону за способом творення, визначити продуктивність фонологічного способу утворення нових слів.

Англійська мова постійно змінюється. Найбільш рухливим її пластом, що чуйно реагує на всі зміни у соціальній, культурній, економічній, медичній та інших сферах життя людського суспільства, є лексика. Виникнення нових лексичних одиниць – складний, багатоаспектний процес, який засвідчує динамізм мови. Цей процес ще називають “зміною лексичних парадигм” [5, 87], що, згідно з лінгводидактичним контекстом, передбачає розгляд функціонування сучасних мовних засобів у різних регістрах мовленнєвого спілкування. Нова лексична одиниця проходить кілька стадій соціалізації, тобто прийняття в суспільстві, і лексикалізації – закріплення в мові. З’явившись, неологізм поширюється, як правило, працівниками засобів масової інформації, викладачами, учителями. Потім його фіксують у друці. Наступна стадія соціалізації – прийняття нової лексичної одиниці широкими масами носіїв мови. Далі розпочинається процес лексикалізації: набуття навиків використання неологізмів у суспільстві, виявлення умов та протипоказань для їх використання в різних контекстах. У результаті постає лексична одиниця певного структурного різновиду, яка включається в різні словники неологізмів [1, 12].

Кількість лексичних неологізмів неможливо підрахувати, адже неологізми створюються не в мові як системі, а в процесі реалізації цієї системи. Ознакою входження нових слів у систему мови треба вважати їхню “рекурентність”, тобто здатність відтворюватися поза первісним контекстом, долучатися до семантичних і словотворчих процесів [2, 141]. Отже, зміни в діяльнісному досвіді людини спричиняють з’яву нових та розширення старих фрагментів картини світу, які відповідно потребують фіксації в “мовній” карті світу. Змінюється картина світу, з’являються нові сектори: космонавтики, комп’ютерної техніки, генної інженерії, наркоманії, нові види харчу-

вання, нові види протесту. Розширюються традиційні сектори: захворювань, ліків, діагностики. А це значить, що в мові продовжуватимуть з'являтися нові слова, які з часом будуть прийняті в суспільстві.

Потрібно немало часу, щоб нові слова закріпилися в мові, а їх вживання було зрозуміле кожному. Ще зовсім недавно такі вирази, як “inflection with an electronic virus”, “a woopy receiving a golden goodbye”, були незрозумілими словосполученнями, проте зараз у мовців не виникає жодних труднощів із трактуванням їхнього значення.

О.О. Селіванова у термінологічній енциклопедії “Сучасна лінгвістика” надає доволі повне та об'ємне визначення неологізму: “Неологізм – слово чи сполука, використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття в новому значенні й усвідомлюється носіями мови” [11, 43]. Спираючись на згадане, вважаємо за доцільне відзначити такі основні властивості неологізмів як одиниць лексичної системи мови. Це нові слова, що закріплюються в мові і створені актом номінації, у тому числі й для позначення по-новому відомих понять. Сюди належать абсолютно нові за формою та змістом слова як результати постання нових кореневих елементів чи результати запозичень. Також це можуть бути слова, створені з наявних компонентів, або слова, що розвинули нові значення [9, 124]. Щоб конкретизувати поняття “неологізм”, мовознавці послуговуються такими параметрами, як локація в часі, локація в просторі, новизна, мовна усвідомленість, комунікативне обмеження, номінативний аспект.

Неологізми зазвичай утворюються з елементів, уже наявних у системі мови. Таке творення – це завжди продукт чиеїсь творчості, винахідливості чи наслідування.

Продуктивність – одна з основних характеристик різних мовних одиниць. Важливого значення продуктивність набуває за характеристики словотвірної моделі – основного механізму в творенні нових слів. Необхідно зазначити, що в теорії словотворення “продуктивність” має синонімічний термін – “словотвірна активність”, який трактують як здатність того чи того елемента утворювати нові слова. Отже, модель, словотворчий афікс, твірна основа можуть бути активні в утворенні

нових слів і, навпаки, пасивні, тобто за їх допомогою утворюється мала кількість слів або не утворюється зовсім.

Розглянемо класифікації неологізмів ученими-мовознавцями. Однією з найвідоміших є класифікація В.І. Заботкіної, де неологізми розподілено, відповідно до засобу творення, на такі групи: 1) фонологічні неологізми; 2) неологізми-запозичення; 3) семантичні; 4) синтаксичні, утворені комбінацією наявних у мові знаків [4, 37]. Французький дослідник лексикології Л. Гілберт, узявши до уваги спосіб творення, теж виділяє фонологічні неологізми, запозичення, семантичні й синтаксичні неологізми [2, 143].

Отже, фонологічні неологізми. Їх окреслюють як одиниці, утворені з окремих звуків, шляхом їх своєрідної конфігурації [8, 14]. Ці сполучення звуків досить часто поєднуються з морфемами грецького чи латинського походження. Таких слів багато серед термінів, використовуваних у хімії, фізиці, інших науках. Наприклад: *monochromatic* ‘однокольоровий’, *polychromatic* ‘багатоколірний’, *polysterol* – ‘полістерол’ тощо. Вони отримали назву власне фонологічних, або “штучних”, утворень. Доволі часто згадані слова помилково вважають результатом основоскладання. Нагадаємо, що основоскладання ґрунтується на складанні двох чи більше основ із можливими подальшими змінами новоутвореного композита. Основними продуктивними моделями є $N+N=N$; $A+N=N$ [2, 89], наприклад: *sea + man = seaman*; *straw + berry = strawberry*; *high + way = highway*. За основоскладання два вже чинних слова об’єднуються і дають нове значення.

Розрізняють такі підтипи фонологічних неологізмів: 1) слова, утворені від вигуків; 2) сленгізми; 3) звуконаслідування.

Розглянемо кожен із них. Сучасна англійська мова продовжує поповнюватися новими словами, певна кількість яких є фонологічними неологізмами, утвореними від вигуків. Наприклад: *zizz* (британський сленг) ‘короткий звук (від імітації звуку, який видає людина уві сні)’. Ще один приклад: *sis-bombah* (американський сленг) ‘видовищні види спорту, особливо футбол (склади часто застосовуються школярами для підбадьорювання гравців)’. Слово *to zap* ‘стріляти, вдарити в зуби (в прямому і переносному значенні)’. Воно

використовується в коміксах як вигук для передачі в графічній формі звуку космічної зброї. Цікавим є слово *qwerty* – неофіційна назва клавіатури друкарської машинки, утворена з перших букв верхнього рядка стандартної друкарської машинки Q, W, E, R, T, Y. *To whee* (to excite) – від вигуку *whee*, що передає позитивні емоції, захоплення чимось і широко використовується в неформальному реєстрі мовленнєвого спілкування.

Звуконаслідування (або ономаіопея) є також одним із способів утворення фонологічних неологізмів. За допомогою звуку, імітації реальних явищ відтворюються звуки, спостережувані в довкіллі. Аналіз сучасного англійського мовлення показує, що неологізми цього типу активно збагачують словниковий запас мовців. Розглянемо кілька прикладів, утворених за допомогою цього способу. *Rah-rah* (a short skirt worn by girls during parades) – передає шурхіт спідниць під час танців; *to buzz* (to phone) – імітація звуку телефонного зумера; *to pop* (to flap, to clap) – імітація звуку відкорковування пляшки; *itty bitty* (small) – імітація звуків маляти; *boozy* (drunk) – імітація звуків, що вимовляє сп'яніла людина.

Окремим різновидом фонологічних неологізмів вважають сленгізми. Відомо, що сленг виникає в різних замкнених соціальних чи вікових групах; його формує в основному емоційно забарвлена лексика низького (фамільярного) звучання [9, 79]. Це слова-вигуки, за допомогою яких передають почуття, а мовлення набуває експресивного забарвлення: *Yuk!*, *wow!* (захват, здивування); *ouch!* (зойк від несильного болю); *whoops!*, *squeals!*, *erf!* (збентеження, розгубленість); *bonk!*, *chyaa!*, *eesh!*, *flip mode!*, *oh my goshness!*, *shnikies!* (різні види здивування); *bet! shoots for real!*, *ah...ja!* (згода); *yech! yuck!* (відраза); *dig that!*, *cool!*, *damm right!* (схвалення); *boo!* (несхвалення); *badand* (недовіра); *squish!*, *woochow!* (хвилювання); *woopy-woo!* (щастя); *yo!* (способи привернути увагу); *phew!* (полегшення).

Сюди належить і певна група слів, які використовуються для позначення понять, пов'язаних із нелегальною діяльністю та забороненими речовинами в суспільстві. Скажімо, такі слова, як *Bo*, *Bo-bo*, *Boom*, *Hooh*, *Sezz*, *Sess*, *Yeh* (синоніми українського поняття

марихуана) відносно недавно почали вживатися в англійській мові та є фонологічними неологізмами, утвореними від звуків, які людина видає, перебуваючи під впливом наркотиків. До цієї групи відносять такі одиниці, як *B, Boo-yah, E, G, La la, Meow meow, yaуо* (уживаються стосовно поняття “наркотик”); *Boo boo, bugaboo, deer doo-doo, doozy* – імітації звуків бійки теж вважають фонологічними утвореннями певної з соціальних груп.

Аналізуючи приклади, бачимо, що словниковий запас поповнюється фонологічними неологізмами, які активно входять у повсякденний ужиток і активно використовуються мовцями. Такі неологізми є стійкими й мають найвищий рівень конотації новизни; їх можна віднести до “сильних неологізмів”, тобто таких, що вирізняються фонетичною дистрибуцією, не характерною для англійської мови, а також нетиповим морфологічним членуванням [7, 264].

Високий рівень новизни мовознавці пояснюють незвичністю й свіжістю їхнього зовнішнього, тобто матеріального, плану. Розглянемо кілька прикладів фонологічних неологізмів, що зовсім недавно з’явилися в розмовному англійському мовленні, і проаналізуємо способи їх утворення.

– *He is the king of **bling-bling*** (Electronic Gaming Monthly October Issue). *Bling-bling* – фонологічний неологізм на позначення блискучих, переважно металевих предметів, прикрас. Утворений від звуків, які створюють металеві прикраси при носінні.

– *If these lectures have given you any **ah-ahs**, give yourself a point* (Susan Lieberman). *Ah-ah* – цікавий приклад, який розуміємо як раптове осягнення чогось, зазвичай після отримання нової інформації та знань.

– *The Knighthood of **Buh***, “the members were all **buh**” (University of Texas website). *Buh* – дуже весело, круто, по-особливому. Утворено від звуку, який виникає при битті себе кулаком в груди.

– *Did you hear what happened last night? – “**Hucka hucka**”* (conversation with University of Texas sophomore). *Hucka hucka* – ознака сміху, розваги, забави. Спосіб творення – звуконаслідування.

– *Don’t forget to put on your **tick-tock***. *Tick-tock* – годинник. Слово утворене від звуків роботи механізму годинника.

– *This club just plays **thumpa thumpa** music. **Thumpa thumpa*** – музика, яку грають винятково з метою створення сильного шуму. Спосіб утворення – звуконаслідування [12].

Отже, мовна система відкрита щодо створення таких одиниць, адже інформаційна революція зумовлює з'яву нових технологій, підвищує рівень професійно-технічної та загальнокультурної поінформованості носіїв мови, стимулює зростання ролі засобів масової інформації (преси, телебачення, Інтернету) у сучасній комунікації, а в людей – потребу називати певні явища короткими й зрозумілими словами.

Аналізуючи нові слова, утворені фонологічним способом, робимо висновок, що найактивнішими серед них є одиниці, утворені шляхом імітації та наслідування звуків.

Висновки. Можна, отже, зробити висновок про те, що неологізми з'являються з практичних міркувань на позначення нових незнайомих явищ та як такі сприймаються доти, доки носії мови відчують їх новизну. Фонологічні неологізми є окремою групою, вони утворюються оригінальним поєднанням окремих звуків. Серед них доцільно розрізняти одиниці, що 1) ґрунтуються на імітації звуків та звуконаслідуванні; 2) з'явилися на позначення понять, пов'язаних із нелегальною діяльністю та забороненими речовинами у суспільстві (сленгізми); 3) вигуки, що надають експресивного забарвлення висловлюванню та використовуються для безпосередньої передачі почуттів. До перспектив дослідження в цьому напрямі належить вивчення сфер, представлених неологізмами; особливостей вживання неологізмів мовцями тієї чи тієї вікової або ж соціальної групи тощо.

Література

1. Андрусяк І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 "Германські мови" / І.В. Андрусяк. – К., 2003. – 20 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1986. – 295 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 230 с.
4. Гак В.Г. К проблеме общих семантических законов / В.Г. Гак // Общее и романское языкознание. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – С. 144 – 160.

5. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М. : Высшая школа, 1989. – 126 с.
6. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX-го століття / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя : РА “Тандем – У”, 1997. – 396 с.
7. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя : Запорізький держ. університет. – 1998. – 431 с.
8. Конопацька Я.О. Семантична неологія в сучасному французькому медіадискурсі : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.05 “Романські мови” / Я.О. Конопацька. – К., 2005. – 33 с.
9. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с.
10. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / [под ред. Б.А. Серебrenникова]. – М. : Наука, 1970. – 597 с.
11. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К., 2006. – 712 с.
12. The Oxford Dictionary of New Words, ed. By E. Knowles with J. Elliot. – Oxford : Oxford University Press, 1997. – 357 p.
13. www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words04/neologisms/s.html.
14. www.miaedu/5165869/ProfZhailagul_Sagyndykova.

Пикуш Елена. Фонологические неологизмы в английском языке: особенности их образования. В статье рассмотрены неологизмы английского языка; уточнено понятие “фонологический неологизм”; проанализированы классификации неологизмов по способу их образования; выявлена продуктивность фонологического способа образования новых слов.

Ключевые слова: неология, фонологические неологизмы, лексическая единица, имитация звуков.

Pikush Olena. Phonological neologisms in the English language: peculiarity of their formation. The article deals with neologisms of the English language; the notion “phonological neologism” is concretized; the classification of neologisms according to the means of their formation is analyzed; the productivity of the phonological method of formation of new words is determined.

Keywords: neology, phonological neologisms, lexical units, sound imitation.